

ВИЗНАНИЙ ЦЕНТР ФІЗІОЛОГІЧНИХ НАУК**Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України — 75 років**

Серед наукових установ Національної академії наук України особливе місце займає Інститут фізіології імені О.О. Богомольця. 2009-го виповнюється 75 років з часу заснування Інституту з ініціативи видатного вченого, державного та громадського діяча, президента Академії, директора Інституту експериментальної біології та патології Наркомздорів'я академіка Олександра Олександровича Богомольця. Згідно з постановою Президії Всеукраїнської академії наук (ВУАН) 9 травня 1934 р. було засновано Інститут клінічної фізіології, який очолив О.О. Богомолець.

Після смерті О.О. Богомольця в липні 1946 р. директором Інституту клінічної фізіології АН УРСР став Ростислав Євгенович Кавецький (1899–1978), а Інституту експериментальної біології і патології Міністерства охорони здоров'я УРСР — Олег Олександрович Богомолець (1911–1991).

У 1953 р. відповідно до розпорядження Ради Міністрів СРСР № 839-р від 14 січня 1953 р. і постанови Ради Міністрів УРСР № 208 від 27 січня 1953 р. на базі двох науково-дослідних закладів — Інституту експериментальної біології та патології Міністерства охорони здоров'я й Інституту клінічної фізіології Академії наук УРСР — був створений Інститут фізіології АН УРСР, якому постановою Ради Міністрів УРСР № 1223 від 23 червня 1953 р. було присвоєно ім'я всесвітньо відомого вченого академіка Олександра Олександровича Богомольця.

Директором Інституту з 1953 до 1955 рр. був член-кореспондент АН УРСР Анатолій

Маркович Воробйов (1900–1955). Співробітники Інституту вивчали вплив кори головного мозку на діяльність різних органів і роль нервової системи в організації захисту організму за умов різних патологічних процесів.

З 1955 до 1966 рр. Інститут фізіології ім. О.О. Богомольця АН УРСР очолював академік АН УРСР Олександр Федорович Макаренко (1903–1979).

З 1966 р. директором Інституту обрано Платона Григоровича Костюка, академіка НАН та АМН України, Російської АН, Європейської академії наук.

Інститут став засновником багатьох наукових напрямів, які нині успішно розвиваються в інших наукових закладах нашої держави. На базі Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України створено самостійні наукові установи — Інститут геронтології АМН СРСР (тепер АМН України), Інститут проблем онкології АН УРСР (тепер Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології

ім. Р.Є. Кавецького НАН України), Інститут ендокринології та обміну речовин МОЗ УРСР (тепер АМН України, названий ім'ям свого засновника — академіка В.П. Комісаренка) та Міжнародний центр молекулярної фізіології НАН України.

Під керівництвом академіка П.Г. Костюка співробітниці Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України почали працювати над розв'язанням проблем клітинної фізіології, фізіології центральної та вегетативної нервової систем, серцево-судинної фізіології, фізіології дихання, водно-сольового обміну. Нині в Інституті працюють 237 науковців, у тому числі 39 докторів і 121 кандидат наук.

В Інституті діють відділи загальної фізіології нервової системи (завідувач — Герой України, Герой Соціалістичної праці, академік НАН та АМН України, РАН, Європейської академії, заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор П.Г. Костюк), фізико-хімічної біології клітинних мембран (завідувач — академік НАН України та Європейської АН, член-кореспондент РАН, заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор О.О. Кришталь), фізіології нейронних мереж (завідувач — академік НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор М.С. Веселовський), нервово-м'язової фізіології (завідувач — доктор біологічних наук, професор Я.М. Шуба), нейрохімії (завідувач — заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор М.К. Малишева), цитології (завідувач — доктор медичних наук, професор Г.Г. Скибо), фізіології головного мозку (завідувач — доктор біологічних наук, професор В.М. Сторожук), фізіології стовбура мозку (завідувач — доктор біологічних наук, професор Ю.П. Лиманський), фізіології рухів (завідувач — доктор біологічних наук О.І. Костюков), загальної та молеку-

лярної патофізіології (завідувач — академік НАН України, доктор медичних наук, професор О.О. Мойбенко), фізіології кровообігу (завідувач — член-кореспондент НАН України, доктор медичних наук, професор В.Ф. Сагач), імунології і цитотоксичних сироваток (завідувач — доктор біологічних наук І.М. Алексеева), з вивчення гіпоксичних станів (завідувач — доктор медичних наук І.М. Маньковська), клінічної патофізіології (завідувач — заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор В.Я. Березовський), наукової інформації (завідувач — кандидат біологічних наук А.М. Шевко), експериментальної бальнеології (завідувач — доктор медичних наук, професор С.В. Іваківка).

Інститут готує наукові кадри високої кваліфікації за спеціальностями: фізіологія людини і тварин, нормальна фізіологія, біофізика та патофізіологія; на базі Інституту працює кафедра молекулярної фізіології і біофізики Фізико-технічного навчального центру НАН України та заснований академіком П.Г. Костюком Міжнародний центр молекулярної фізіології. У червні 2000 р. в Інституті відкрито кафедру ЮНЕСКО молекулярної та клітинної фізіології, що свідчить про значущість і високий рівень фундаментальних і прикладних досліджень у галузі молекулярної фізіології, нейрофізіології, патофізіології, фізіології вісцеральних систем. Співголовами кафедри є лауреат Нобелівської премії Ервін Негер (Німеччина) та академік П.Г. Костюк.

Інститут здійснює дослідження в трьох наукових напрямках: молекулярна фізіологія, нейрофізіологія, фізіологія вісцеральних систем. Започатковано два наукові видання. З січня 1955 р. виходить «Фізіологічний журнал», головними редакторами якого були академіки АН УРСР Г.В. Фольборт (1955–1960), О.Ф. Макаренко (1960–1979), П.М. Серков (1979–1994). З 1995 р.

посаду головного редактора «Фізіологічного журналу» обіймає член-кореспондент НАН України В.Ф. Сагач. З 1969 р. виходить журнал «Нейрофізіологія/Neurophysiology» (засновник і головний редактор — академік П.Г. Костюк).

За досягнення в розвитку вітчизняної науки та підготовці висококваліфікованих кадрів Указом Президії Верховної Ради СРСР від 13 березня 1969 р. Інститут фізіології ім. О.О. Богомольця АН УРСР нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, у 1984 р. — Почесною грамотою Верховної Ради Української РСР, а у 2004 р. — Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України.

Звання Героя Соціалістичної Праці з врученням золотої зірки «Серп і молот» та ордена Леніна були удостоєні академіки О.О. Богомолец (1944 р.) та П.Г. Костюк. У 1984 р. Платонові Григоровичу Костюку також присвоєно звання Героя України з врученням ордена Держави (2007).

Праці співробітників Інституту відзначені Державними преміями СРСР (3), УРСР та України (7), преміями ім. І.М. Сеченова (3), ім. І.П. Павлова АН СРСР (1) та ім. О.О. Богомольця НАН України (19). Науковці Інституту зареєстрували 3 відкриття.

Академікові П.Г. Костюку у 2005 р. присуджено найвищу нагороду НАН України — золоту медаль імені В.І. Вернадського,

2006 р. — світову медаль Свободи за видатні досягнення в галузі інтернаціональної науки, 2007 р. — золоту медаль Американського біографічного товариства. У 2008 р. відзнаку НАН України «За наукові досягнення» отримав академік НАН України О.О. Кришталь.

Інститут фізіології імені О.О. Богомольця НАН України займає перше місце в країні серед установ медико-біологічного профілю як за кількістю публікацій у провідних світових наукових виданнях, так і за індексом їх цитування.

Інститут фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України має славні традиції і визначні наукові досягнення, які широкі відомі в країні та за її межами. Відзначаючи 75-річчя заснування Інституту, колектив співробітників добре усвідомлює свої завдання та перспективи у ХХІ столітті. Учені Інституту роблять усе, щоб фізіологія, біофізика та патофізіологія в Україні відповідали світовому рівню.

**Платон КОСТЮК, академік НАН України,
академік АМН України, директор Інституту
фізіології ім. О.О. Богомольця,
Вадим САГАЧ, член-кореспондент НАН України,
заступник директора Інституту,
Валерій КИЄНКО, кандидат біологічних наук,
учений секретар Інституту,
Михайло ТКАЧЕНКО, доктор медичних наук,
провідний науковий співробітник Інституту (Київ)**